

UZASADNIENIE

Decyzją z dnia 7 listopada 2019 roku Zakład Ubezpieczeń Społecznych I Oddział w Ł., po rozpatrzeniu wniosku z dnia 30 października 2019 roku, odmówił M. P. wypłaty świadczenia niezrealizowanego po zmarłej matce W. P..

W uzasadnieniu decyzji wskazano, iż nie ma możliwości ustalenia daty zgonu, bowiem w akcie zgonu wskazano jedynie datę znalezienia zwłok. Ponieważ organ rentowy nie może samodzielnie dokonać ustalenia daty zgonu brak jest podstaw do wypłaty niezrealizowanego świadczenia.

Odwołanie od powyższej decyzji złożył M. P.. Wniósł o zmianę decyzji i przyznanie mu prawa do świadczenia niezrealizowanego po zmarłej mamie. Na uzasadnienie swojego żądania wskazał na zaświadczenia lekarskie o udzielonych mamie poradach w październiku 2019 roku.

W odpowiedzi na odwołanie pełnomocnik Zakładu Ubezpieczeń Społecznych wniósł o jego oddalenie.

Sąd Okręgowy ustalił następujący stan faktyczny:

W. P. urodziła się (...). Pobierała emeryturę wraz z dodatkiem pielęgnacyjnym przyznanym na stałe. Mieszkała sama.

(okoliczności bezsporne)

W. P. leczyla się z powodu rozsianego procesu nowotworowego w obrębie kręgosłupa oraz guza lewej piersi, astmy oskrzelowej, niewydolności krążenia, cukrzycy typu B, choroby niedokrwiennej serca. We wrześniu 2019 roku została wypisana ze szpitala.

(karta medycznych czynności ratunkowych – k.17)

Ubezpieczony M. P. jest jedynym dzieckiem W. P.. Opiekował się mamą wraz ze swoją żoną.

(okoliczności bezsporne)

W dniach 8, 11 i 12 października 2019 roku z powodu pogarszającego się stanu zdrowia ubezpieczony wezwał do W. P. pogotowie ratunkowe. W. P. była przytomna, reagowała na głos, była w kontakcie słownym i logicznym. Zalecono dalszą opiekę lekarza POZ oraz następnie opiekę paliatywną.

(karta medycznych czynności ratunkowych – k.17-19)

W dniu 9 października 2019 roku odbyła się wizyta domowa u matki ubezpieczonego.

(zaświadczenie - k. 4)

Podczas wizyty w dniu 12 października 2019 roku lekarz pogotowia ratunkowego stwierdził średni stan zdrowia W. P., bez wyraźnego kontaktu werbalnego. Opisano, że W. P. nie wykonuje poleceń i porusza się minimalnie. Zmieniono opatrunek i podano leki dożylnie.

(karta medycznych czynności ratunkowych – k. 19)

Na dwa dni przed śmiercią ubezpieczony przebywał u matki w domu, zostawał na noc i opiekował się nią. W dniu 15 października 2019 roku wieczorem W. P. żyła. Rano 16 października 2019 roku ubezpieczony stwierdził, że W. P. nie żyje i zawiadomił lekarza. Około godziny 18:00 w dniu 16 października 2019 roku lekarz stwierdził zgon W. P..

(zeznania M. P. protokół rozprawy z 15.07.2020 r. min. 00:02:27 – 00:05:26)

W dniu 17 października 2019 roku został sporządzony aktu zgonu W. P., w którym wskazano datę znalezienia zwłok: 16 października 2019 roku, godzinę znalezienia zwłok 7:40, miejsce znalezienia zwłok Ł..

(kserokopia skróconego aktu zgonu – k. 37 akt ZUS)

W dniu 30 października 2019 roku M. P. jako uprawniony wystąpił z wnioskiem o wypłatę niezrealizowanego świadczenia po zmarłej matce W. P. – należnej jej emerytury.

(wniosek z dnia 30 października 2019 roku k. 34 – 35 akt ZUS)

Powyższy stan faktyczny jest bezsporny między stronami. Istotne w sprawie okoliczności zostały ustalone na podstawie ww. dowodów z dokumentów, których autentyczności ani treści merytorycznej strony nie kwestionowały oraz zeznań ubezpieczonego M. P.. Zeznania te znajdują potwierdzenie w dowodach z dokumentów.

Sąd zważył, co następuje:

Odwołanie ubezpieczonego M. P. jest zasadne.

Przedmiotem sporu pomiędzy stronami było prawo ubezpieczonego do niezrealizowanego świadczenia po zmarłej matce W. P..

Zgodnie z treścią art. 136 ust. 1 ustawy z dnia 17 grudnia 1998 roku o emeryturach i rentach z Funduszu (...) (dalej: ustawa emerytalna) w razie śmierci osoby, która zgłosiła wniosek o świadczenia określone ustawą, świadczenia należne jej do dnia śmierci wypłaca się małżonkowi, dzieciom, z którymi prowadziła wspólne gospodarstwo domowe, a w razie ich braku - małżonkowi i dzieciom, z którymi osoba ta nie prowadziła wspólnego gospodarstwa domowego, a w razie ich braku - innym członkom rodziny uprawnionym do renty rodzinnej lub na których utrzymaniu pozostawała ta osoba.

Niezrealizowane świadczenie emerytalne lub rentowe w rozumieniu zacytowanego art. 136 ust. 1 ustawy emerytalnej, to takie świadczenie, do którego prawo zostało już ustalone lub co najmniej osoba uprawniona wystąpiła o nie jeszcze za życia, ale nie zostało ono jej wypłacone, niezależnie od przyczyn opóźnienia w wypłacie świadczenia. A contrario świadczenie zrealizowane to takie świadczenie, które dotarło do rąk osoby uprawnionej albo zostało przekazane na konto bankowe wskazane przez uprawnionego².

W niniejszej sprawie spór ograniczał się do ustalenia dnia śmierci W. P., który winien określić datę końcową wypłaty niezrealizowanego świadczenia.

W akcie zgonu W. P. została wskazana data znalezienia zwłok – 16 października 2019 roku, a nie data zgonu. Organ rentowy odmawiając wypłaty świadczenia podniósł, że akt zgonu ze wskazaną wyłącznie datą znalezienia zwłok nie potwierdza daty śmierci osoby zmarłej, lecz jedynie fakt zgonu i datę znalezienia zwłok. W przypadku żądania wypłaty świadczeń niezrealizowanych, urzędowe potwierdzenie daty śmierci jest niezbędne dla ustalenia okresu, za który świadczenie może być wypłacone i warunkuje tę wypłatę.

Akt zgonu może zawierać datę zgonu, albo jeśli nie jest znana - datę znalezienia zwłok, co wynika z treści art. 95 ust. 1 punkt ustawy Prawo o aktach stanu cywilnego z dnia 28 listopada 2014 roku³. Przy czym regułą jest, aby treść aktu zgonu obejmowała: datę, godzinę oraz miejsce zdarzenia, a wyjątkiem: datę, godzinę oraz miejsce znalezienia zwłok, w przypadku gdy nie jest znana data i godzina zgonu. Powyższa oznacza, że względny obowiązek zamieszczenia w akcie zgonu danych, dotyczących znalezienia zwłok, będzie aktywowował się jedynie wówczas, gdy niemożliwe będzie ustalenie daty, godziny i miejsca śmierci osoby zmarłej. Za potrzebą takiej modyfikacji przemawia zarówno cel rejestrowania przez organy administracji publicznej zdarzeń wpływających na stan cywilny osób, jak i doniosłość informacji odnośnie do daty, godziny, miejsca zgonu, przypisywanej jej m.in. w sferze prawa spadkowego.

Stosownie do treści art. 92 ust. 1 ww. ustawy Prawo o aktach stanu cywilnego akt zgonu sporządza się w dniu, w którym dokonano zgłoszenia zgonu, a jeżeli zgłoszenie zgonu nastąpiło w sposób określony w art. 17 - w następnym dniu roboczym po dniu zgłoszenia zgonu. Zgodnie z art. 92 ust. 2 powołanej ustawy Prawo o aktach stanu cywilnego, akt zgonu sporządza się na podstawie karty zgonu oraz protokołu zgłoszenia zgonu. Od 1 marca 2015 roku lekarze zobowiązani są wystawiać karty zgonu, zgodnie z nowym wzorem, określonym w rozporządzeniu Ministra Zdrowia z 11 lutego 2015 roku w sprawie wzoru karty zgonu⁴. Karta zgonu powinna zawierać m. in. datę, godzinę i miejsce zgonu albo datę, godzinę i miejsce znalezienia zwłok. Zgon i jego przyczyna powinny być ustalone przez lekarza, leczącego chorego w ostatniej chorobie. W razie, gdy jest to niemożliwe, stwierdzenie zgonu i jego przyczyny powinno nastąpić w drodze oględzin, dokonywanych przez lekarza lub w razie jego braku przez inną osobę, powołaną do tej czynności przez właściwego starostę, przy czym koszty tych oględzin i wystawionego świadectwa nie mogą obciążać rodziny zmarłego. Lekarze stwierdzający zgon i jego przyczyny wypełniają wydawaną w tym celu kartę zgonu.

Ustawodawca nie dał kierownikowi urzędu stanu cywilnego możliwości uwzględnienia przy rejestracji zgonu innych dokumentów niż wyżej wymienione.

Karta zgonu W. P. zawierała datę, godzinę oraz miejsce znalezienia zwłok., dlatego też kierownik Urzędu Stanu Cywilnego w Ł. był zobligowany sporządzić przedmiotowy akt zgonu zawierający dane wynikające z przyjętego zgłoszenia i karty zgonu zawierającego wpis o dacie, godzinie i miejscu znalezienia zwłok. Przepisy ustawy Prawo o aktach stanu cywilnego nie przewidują postępowania o uzupełnienie karty zgonu. Akt zgonu W. P. został zatem sporządzony prawidłowo.

Fakt zawarcia w akcie zgonu daty znalezienia zwłok, a nie daty zgonu W. P. nie może uniemożliwić przyznania ubezpieczonemu prawa do niezrealizowanego świadczenia po zmarłej matce.

Z zebranego w sprawie materiału dowodowego – dokumentacji medycznej i zeznań ubezpieczonego wynika, że zgon W. P. nastąpił na pewno w dniu 16 października 2019 roku. M. P. wyjaśnił, iż spędził u matki w domu dwa dni przed jej śmiercią. Wieczorem 15 października 2019 roku W. P. żyła, a rano 16 października 2019 roku stwierdził, że mama nie żyje. Nie bez znaczenia jest też okoliczność, iż w dniu 12 października 2019 roku pogotowie ratunkowe udzieliło pomocy medycznej W. P., a w dokumentacji medycznej został opisany jej stan zdrowia. Oznacza to, iż 12 października 2019 roku W. P. żyła.

Wieczorem 16 października 2019 roku lekarz stwierdził zgon W. P. i wystawił kartę zgonu wskazując datę, czas i miejsce znalezienia zwłok. W ocenie Sądu uprawnia to do stwierdzenia, iż śmierć W. P. miała niewątpliwe miejsce co najmniej w dniu 16 października 2019 roku. Wyjaśniona została zatem w toku postępowania sądowego jedyna przyczyna odmowy przyznania odwołującemu prawa do niezrealizowanego świadczenia po zmarłej matce.

W niniejszym postępowaniu Sąd nie dokonał uzupełnienia aktu zgonu jako dokumentu, gdyż w tym celu wymagane jest wszczęcie postępowania określonego w ww. ustawie Prawo o aktach stanu cywilnego. Stosownie do treści art. 38 ww. ustawy Prawo o aktach stanu cywilnego uzupełnienia aktu zgonu dokonuje sąd w postępowaniu nieprocesowym, na wniosek osoby zainteresowanej lub prokuratora, jeżeli akt zgonu nie zawiera daty lub godziny zgonu, a dane te nie wynikają z akt zbiorowych rejestracji stanu cywilnego stanowiących podstawę sporządzenia aktu zgonu. Orzeczenia sądu w postępowaniu nieprocesowym zapadają w formie postanowień, chyba że przepis szczególny stanowi inaczej. Od postanowień sądu pierwszej instancji orzekających, co do istoty sprawy przysługuje apelacja.

Jak słusznie stwierdził Sąd Apelacyjny w Białymstoku w wyroku z dnia 21 lutego 2018 roku⁵ w sytuacji niewskazania w akcie zgonu daty śmierci przyjąć należy, że pewną, najpóźniejszą datą śmierci jest data znalezienia zwłok. W przeciwnym wypadku uprawnieni nigdy nie mogliby skorzystać z wypłaty niezrealizowanego świadczenia. Taka interpretacja art. 136 ust. 1 ustawy emerytalnej byłaby sprzeczna z konstytucyjną gwarancją prawa obywatela do przyznanych mu świadczeń z zabezpieczenia społecznego (art. 6 ust. 1 Konstytucji RP) i w niedopuszczalny sposób ograniczałaby uprawnienia członków rodziny określone w art. 136 ust. 1 ustawy emerytalnej. Nadto należy mieć na uwadze, że zgodnie z zasadą domniemania życia, dopóki nie zostaną znalezione zwłoki osoby zaginionej albo nie

zapadnie postanowienie o uznaniu osoby za zmarłą, osobę taką uważa się za żywą, także na gruncie prawa ubezpieczeń społecznych⁶. Organ rentowy może, w przypadkach wątpliwych, gdy z okoliczności sprawy wynika, że śmierć mogła nastąpić w wcześniej niż znalezienie zwłok, wystąpić o uzupełnienie aktu zgonu w zakresie daty zgonu w trybie art. 38 ww. ustawy Prawo o aktach stanu cywilnego. Ustalenie innej daty zgonu niż data znalezienia zwłok doprowadzi do obalenia zasady domniemania życia do dnia znalezienia zwłok⁷.

Należy także przypomnieć, iż zgodnie z dyspozycją wynikającą z przepisu art. 6 k.c., ciężar udowodnienia faktu spoczywa na osobie, która z faktu tego wywodzi skutki prawne. Przepis ten pozostaje w ścisłym związku i tłumaczony jest w powiązaniu z przepisami kodeksu postępowania cywilnego normującymi reguły dowodzenia. W procesie cywilnym strony mają obowiązek twierdzenia i dowodzenia tych wszystkich faktów, które stosownie do treści art. 227 k.p.c. mogą być przedmiotem dowodu. Do osoby występującej z pozwem należy więc udowodnienie faktów pozytywnych, które stanowią podstawę powództwa, gdyż z faktów tych wywodzi ona swoje prawo. Z kolei do strony przeciwnej - udowodnienie faktów negatywnych niweczących roszczenie przeciwnika. Organ rentowy takich czynności nie podjął, nie może wobec tego czynić rozważań, co do innej daty zgonu W. P..

Reasumując wykładnia art. 136 ust. 1 ustawy emerytalnej, zarówno celowościowa – przejawiając się w tym, iż nie sposób pozbawić świadczenia osób, które nie znają dokładnej daty śmierci członków rodziny oraz systemowa – wskazująca, iż przepisy prawa nie stanowią o obowiązku ustalania daty zgonu osoby zmarłej, wykluczają zastosowanie wykładni literalnej ww. przepisu.

Dlatego w ocenie Sądu data śmierci W. P. w sposób pewny została ustalona na dzień 16 października 2019 roku, co oznacza iż emerytura przysługiwała W. P. do dnia oznaczonego w akcie zgonu jako data znalezienia zwłok.

Wobec powyższego Sąd na podstawie art. 477¹⁴ § 2 k.p.c. zmienił zaskarżoną decyzję przyznał M. P. prawo do niezrealizowanego świadczenia emerytalnego po zmarłej W. P. za październik 2019 roku (mając na uwadze regulację zawartą w art. 136a ust. 1 ustawy emerytalnej).

(J.K.)

ZARZĄDZENIE

1. Odpis wyroku z uzasadnieniem doręczyć pełnomocnikowi organu rentowego.
2. Wypożyczyć pełnomocnikowi ZUS akta rentowe, zobowiązując do zwrotu w przypadku wniesienia apelacji.

24 sierpnia 2020 roku

1 tekst jednolity Dz. U. z 2020 roku, poz 53

2 wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z dnia 4 grudnia 2013 r., III AUa 386/13

3 tekst jednolity Dz. U. z 2020 roku, poz. 463

4 Dz. U. z 2015 roku, poz. 231

5 III AUa 824/17, też Sąd Apelacyjny w Gdańsku w wyroku z 17.04.2019 r. III AUa 1620/18

6 wyrok Sądu Najwyższego z 24.01.2001 r. II UKN 195/00

7 wyrok Sądu Apelacyjnego w Łodzi z 16.01.2019 r. III AUa 639/18